

Марија Булатовић
Вера Петровић
Маја Ђорђевић
Универзитетска библиотека
Светозар Марковић

027.7(497.11)
<https://doi.org/10.18485/melissa.2017.16.1.ch15>

КУЛТУРНА БАШТИНА УНИВЕРЗИТЕТСКЕ БИБЛИОТЕКЕ СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ

Сажетак

Универзитетска библиотека «Светозар Марковић», као једна од установа културе од националног значаја, има важан задатак и обавезу да негује културно-историјско наслеђе Србије и учини га доступним свим заинтересованим корисницима.

Богата издавачка делатност Универзитетске библиотеке представља значајну подршку научном раду на Универзитету у Београду. Она обухвата велики број каталога, изложби, каталога посебних библиотека, различитих библиографских издања, часописе Инфотека и Високошколске библиотеке, и друга посебна издања као што су: приручници, зборници радова, саопштења и прегледи архивске грађе.

Кључне речи: Универзитетска библиотека «Светозар Марковић», посебне библиотеке, издавачка делатност, културна дешавања, образовна дешавања, културна баштина.

Увод

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду је једна од највећих научних библиотека на Балкану и матична високошколска библиотека у Србији, са најважнијом функцијом да одговори наставним и научним потребама академске популације – студената, универзитетских професора и истраживача. Као једна од установа културе од националног значаја, има важан задатак и обавезу да негује културно-историјско наслеђе Србије и учини га доступним свим заинтересованим корисницима. Пратећи своје циљеве од оснивања, а у оквиру редовних активности, захваљујући богатству

својих фондова, у библиотеци се организују тематске изложбе, академске вечери и промоције књига, као и многобројне едукације

Тематске изложбе

Тематским изложбама се обележавају годишњице рођења и смрти или неких важних догађаја, тематске целине и одређена проблематика која је интересантна пре свега корисницима Универзитетске библиотеке. После сваке изложбе остаје писани траг најчешће у виду каталога који се могу наћи у фонду Библиотеке или на њеном сајту у пуном тексту. Представљају значајан путоказ у даљем истраживању, јер дају преглед публикација, везаних за одређену тематику, које се налазе у фонду Библиотеке (било да је у питању основни фонд, фонд реткости или фонд неке од посебних библиотека целина). На сајту су доступни каталози одређених изложби који могу да се прегледају.¹

Виртуелне изложбе

Виртуелне изложбе представљају национално културно наслеђе и хуманистичко завештање које се налази у фонду Универзитетске библиотеке. Форма виртуелних изложби се разликује, али константу чини једно једноставно, а иновативно, представљање дигиталних колекција које су најчешће у вези са појединим јубилејима, годишњицама или датумима. Тренутно се у галерији виртуелних изложби, која се константно увећава, могу погледати следеће изложбе²:

- Иван Ђаја
- Стари буквари
- Аница Савић-Ребац
- Ђорђе Станојевић
- Јован Јовановић Змај
- Емилијан Јосимовић
- Национални дан књиге

1 <http://www.unilib.rs/vesti/izlozbe/izlozbe/izlozbe/>

2 <http://www.unilib.rs/sadrzaji/virtuelne-izlozbe/>

- Поклони библиотеци
- Михајло Пупин
- Милутин Миланковић
- 20. октобар – кроз штампу
- Исидора Секулић

Поред увода који прати сваку изложбу, биографије и представљања значајних књижевних дела или научних достигнућа, као и библиографија појединаца посебну занимљивост виртуелних изложби представљају рукописи, цртежи и преписке истакнутих личности који се налазе у фонду Библиотеке.

Уметнички центар

Почев од 1. марта 2008. године Библиотека има своју уметничку галерију у којој, кроз једномесечне програме, представља радове афирмисаних уметника и најталентованијих студената уметности са идејом промовисања високог уметничког образовања, али и приближавања савременог уметничког стваралаштва студентима београдских факултета, истраживачима и научницима који свакодневно посећују Библиотеку. Креативни рад Уметничког центра обликује уметнички савет у саставу уметника Селмана Тртовца, Ане Адамовић, Милана Блануше, Наташе Матутиновић и историчарке уметности и менаџерке у области културе, Маријане Цветковић. Овај тим својим избором и вредновањем младих неафирмисаних уметника, библиотечкој публици и корисницима приближава најсавременије уметничко стваралаштво наговештено у радовима изабраних студената са мастер и докторских студија. Млади неафирмисани уметници ће имати своја прва професионална излагања слика и радова на папиру – цртежа, колажа, принтова и фотографија, као и мозаика. Поред тога добиће и прве бодове за своја излагања, јер иако се галерија неуобичајено налази у једном од холова Библиотеке, она се високо вреднује у уметничком свету. Самим тим неафирмисаним уметницима пружа одскочну даску за даљи рад, а већ афирмисаним уметницима још једно у низу признања за њихов рад. На сајту библиотеке се могу наћи програми за предстојеће изложбе, а галерија је отворена за све посетиоце у току радног времена Библиотеке

невезано за чланство у њој. На старом сајту који је доступан у архиви сваку изложбу прати кратак текст о изложби и њеним ауторима, фотографије аутора и експоната, као и фотографије које прате процес постављања изложби. Овакви описи су дати за укупно 59 изложби.³

Издања Универзитетске библиотеке «Светозар Марковић»

Богата издавачка делатност Универзитетске библиотеке представља значајну подршку научном раду на Универзитету у Београду. Она обухвата велики број каталога изложби, каталога посебних библиотека, различитих библиографских издања, као и часописе Инфотека и Високошколске библиотеке, и друга посебна издања као што су: приручници, зборници радова, саопштења и прегледи архивске грађе. На сајту библиотеке може да се нађе целокупан попис издавачке делатности сортиран по областима издаваштва, а већина каталога са изложби је доступна у пуном тексту.⁴

Посебне библиотеке у фонду Универзитетске библиотеке «Светозар Марковић»

Универзитетска библиотека у својим фондовима има 30 посебних библиотека, које се чувају као засебне целине. Оне су веома различите по величини и значају, али представљају велику вредност, како по садржају, тако и као сведочанство о личностима којима су припадале.

⁵За сада поседује следеће посебне библиотеке:

1. ПБ посебна библиотека Петра Будманија,
2. ПБ1 посебна библиотека др Светозара Марковића,
3. ПБ2 посебна библиотека Мирослава Премруа,
4. ПБ3 посебна библиотека Ота Кармина,
5. ПБ4 посебна библиотека др Хајнриха Кристенсена,
6. ПБ5 посебна библиотека др Гедеона Дунђерског,
7. ПБ6 посебна библиотека Луке Ћеловића,

3 <http://www.unilib.rs/o-nama/ambijenti/umetnicki-centar/>

4 <http://www.unilib.rs/sadrzaji/nasa-izdanja/>

5 <http://www.unilib.rs/sadrzaji/fondovi/posebne-biblioteke-i-legati/>

8. ПБ7 посебна библиотека Божидача Карађорђевића,
9. ПБ8 посебна библиотека Carnegie Institution of Washington,
10. ПБ9 посебна библиотека Димитрија Руварца,
11. ПБ10 посебна библиотека Јоце Вујића,
12. ПБ11 посебна библиотека Слободана Јовановића,
13. ПБ12 посебна библиотека Бранимира Ћосића,
14. ПБ13 посебна библиотека Јована Алексијевића,
15. ПБ14 посебна библиотека Живојина Симића,
16. ПБ15 посебна библиотека Стојана Новаковића,
17. ПБ16 посебна библиотека Александра Стојановића,
18. ПБ17 посебна библиотека Манојла Николића,
19. ПБ18 посебна библиотека др Рудолфа Сарделића,
20. ПБ19 посебна библиотека Димитрија Митриновића,
21. ПБ20 посебна библиотека Исидоре Секулић,
22. ПБ21 посебна библиотека др Александра Белића,
23. ПБ22 посебна библиотека Војислава Јовановића Марамбоа,
24. ПБ23 посебна библиотека Момчила Милошевића,
25. ПБ24 посебна библиотека Михајла Пупина,
26. ПБ25 посебна библиотека Радослава Перовића,
27. ПБ26 посебна библиотека проф. Војина Милића,
28. ПБ27 посебна библиотека Мирољуба Тодоровића,
29. ПБ28 посебна библиотека Аустријска библиотека,
30. ПБ29 посебна библиотека Јанка Радовановића,
31. ПБ30 посебна библиотека Заге Голубовић
32. ПБ31 посебна библиотека Франкофоног центра

Знање за све

Знање за све представља бесплатне он лине курсеве у циљу промовисања могућности квалитетног бесплатног образовања путем интернета и лакшег приступа одређеним садржајима. Универзитетска библиотека се побринула да ублажи језичке баријере, па је у сарадњи са Међународним академским центром и Клубом волонтера Библиотеке превела цео курс «Увод у историју античке Грчке» професора До-

налда Кејгана са Јејл универзитета.⁶ Курс се састоји од 24 предавања и снимљен је 2007. године. У оригиналу је доступан на страници Јејл универзитета на линку: <http://оуц.yale.edu/classics/clcv-205>. У плану је да се са превођењем настави и да се и ова колекција увећава.

Дигитализација у Универзитетској библиотеци «Светозар Марковић»

Пројекат дигитализације у Универзитетској библиотеци је започео 2008. године. Према пројекту дигитализације предвиђено је да се најпре дигитализују рукописи, рукописне и штампане књиге које су према Закону о културним добрима категорисане као старе и ретке књиге од изузетног значаја, а њихов попис је објављен у Службеном гласнику Републике Србије бр. 54/79 и 12/00. Све ове књиге најпре су каталожски обрађене и записи за њих су саставни део електронског каталога Библиотеке. Сваки запис у електронском каталогу садржаће линк, односно везу са дигитализованим садржајем, чиме ће корисник на једноставан начин моћи да прегледа књигу која му је потребна.

У фонд старе и ретке књиге наше Библиотеке ушле су публикације из легата Гедеона Дунђерског, Јоце Вујића, Мирослава Премруа и др. Колики је значај дигитализације овог дела фонда, показује и чињеница да је Градски секретаријат за културу Скупштине града Београда Библиотеци доделио средства за дигитализацију 1.597 страна рукописних књига из поклона Гедеона Дунђерског.

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ је у пољу дигитализације до сада стекла, за наш контекст, репрезентативно искуство. Од прве целовите дигитализоване збирке која је обухватала рукописе из заоставштине српске књижевнице Исидоре Секулић, преко скенирања старих ћирилских рукописа, успостављања дигиталног репозиторијума Phaidra, све до значајних доприноса у међународним пројектима, који су крунисани дигитализацијом старих српских новина у оквиру Europeana Newspapers пројекта. Само

6 <http://arhiva.unilib.rs/unilib/znanjezasve/kursevi.php>

у оквиру овог пројекта Универзитетска библиотека је доставила метаподатке за више од 400.000 дигитализованих новинских страница, што је прва и највећа у потпуности претражива дигитална колекција на ћириличном писму.⁷

Дигитална библиотека у Универзитетској библиотеци «Светозар Марковић»

На сајту библиотеке, у одељку садржаји, налази се поље дигитална библиотека. У оквиру ње садржај је подељен на 4 целине:

1. Рукописи,
2. Књиге,
3. Новине,
4. Први репозиторијум

Дигитализовани рукописи у Универзитетској библиотеци «Светозар Марковић»

У оквиру одељка рукописи издвајају се 3 целине:

1. Збирка рукописа,
2. Ћоровићева збирка,
3. Орјентални рукописи.

Универзитетска библиотека «Светозар Марковић» има 90 ћирилских рукописа писаних од XIII до XVIII века. Углавном су црквене садржине, али има и световних као што су Теодосијева похвала светом Симеуну, Душанов законик, Косовски бој и др. Међу рукописима црквене садржине највише је јеванђеља, минеја, псалтира, молитвеника. Најстарији рукопис је псалтир писан у XIII веку на пергаменту, а највише их је настало у XIV и XV веку.

Неки од дигитализованих рукописа су и: Потпуни октоих првогласник, Потпуни октоих петогласник, Номоканон, Србљак, Барањски рукопис Душановог законика, Чудеса Богородичина, Панегирик : (Слова и похвале светих отаца), Зборник епископских правила

⁷ <http://www.unilib.rs/sadrzaji/digitalna-biblioteka/>

Василија Великог и других правила сабора, као и многи Апостоли, Минеји, Молитвеници, Октоиси, Псалтири, Служабници, Триоди, Четворојеванђеља и Зборници.⁸

Тренутно је дигитализовано 47 рукописа насталих између XIII и XVIII века.

Ђоровићева збирка садржи 39 дигиталних докумената на укупно 6.727 страна. Ту се између осталог налазе и: Псалтир с последовањем, Зборник слова светих отаца, Богородичник и Теодосијева похвала светом Симеуну и Светом Сави, Лествица Јована Лествичника, Требник, Триоди – посни и цветни, Апостоли, Минеји и Четворојеванђеља.⁹

У збирци рукописа на оријенталним језицима, којих је укупно 397 у 633 књиге, највећи број је на арапском (498), османском (126) и персијском језику (9). Најстарији рукопис датира из 1206. године. Углавном настали на нашој територији, ови рукописи већином су из области права, историје, књижевности, филозофије итд.¹⁰ То је за сада најобимнија дигитална збирка, која садржи 527 дигитализованих књига.

Дигитализоване књиге у Универзитетској библиотеци «Светозар Марковић»

Збирка књиге је подељена на 12 целина:

1. Посебна библиотека Мирослава Премруа (1871-1944) – избор,
2. Посебна библиотека Ота Кармина (1882-1920) – избор,
3. Посебна библиотека др Хајнриха Кристенсена (1849-1912),
4. Посебна библиотека Јоце Вујића (1863-1934) – избор,
5. Избор књига из трезора библиотеке,
6. Збирка старе и ретке књиге,
7. Збирка старе и ретке граматике и граматичке полемике,
8. Збирка старе и ретке књиге за децу и младе,
9. Збирка Јован Јовановић Змај у фонду Универзитетске библиотеке,
10. Збирка књиге Ђорђа М. Станојевића,

8 <http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/rukopisa/zbirka-rukopisa>

9 <http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/rukopisa/coroviceva-zbirka>

10 <http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/rukopisa/orijentalni-rukopisi>

11. Збирка рукописи Исидоре Секулић,

12. Збирка Разно.¹¹

У оквиру ове збирке могуће је прегледати велики број вредних књига из фонда Универзитетске библиотеке.

Новине

Садржај који је дигитализовала Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ из Београда у оквиру пројекта Еуропеана новине (Europeana Newspapers) и који се налази у колекцији Историјских новина приказује се помоћу софтвера који се делимично заснива на отвореном софтверу bnlviewer који је развила Национална библиотека Луксембурга. Дигитализоване историјске новине могуће је претраживати у оквиру обичне и напредне претраге. Дат је и преглед новина које су дигитализоване. Дигитализовано је укупно 59 наслова новина међу којима су: Београдске новине, Вечерње новости, Време, Глас народа, Коло, Тежак,... Одабиром жељеног наслова појављује се поље за избор године и поље за избор датума.¹²

Први репозиторијум

У дигиталном репозиторијуму скенирани материјал је подељен на целине:

1. Орјентални рукописи (395 рукописа),
2. Кристенсенова збирка (146 књига ,из посебне библиотеке која носи ознаку ПБ4, са ex librisom Хајнриха Кристенсена),
3. Ћирилски рукописи (29 рукописа – Законоправила, Србљак, Минеји, Молитвеници,...),
4. Старе штампане књиге (које се претражују по индексу презимена аутора).

11 <http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/knjiga/>

12 <http://www.unilib.rs/istorijske-novine/pregled>

У одељку Остало налази се дигитализована књига Ко је ко у Југославији из 1928. године, у издању «Југословенског годишњака» из Београда и «Нове Европе» из Загреба.¹³

Општи услови коришћења

Сви материјали доступни у репозиторијуму Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић” су у слободном приступу и могу бесплатно да се користе под условом да се при томе не остварује материјална добит, а у противном је потребна писмена сагласност Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић”. Свака употреба фајлова у оквиру служби правних субјеката или за њихове потребе сматра се комерцијалном. Забрањено је на било који начин дистрибуирати, размењивати, продавати и мењати материјале преузете из репозиторијума Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић” без писмене сагласности управе Библиотеке. У случају коришћења материјала из репозиторијума Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић”, обавезно је у оквиру пројекта у коме се они користе навести да су преузети из репозиторијума Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић”. Материјали се дају на употребу такви какви су и преузимају их на властиту одговорност.

Magic box

Под покровитељством Министарства културе, Универзитетска библиотека је набавила Magic Box, уређај који омогућава виртуелно, прелиставање заштићене библиотечке грађе (рукописи, историјске новине, књиге и мапе, видео клипови и 3D објекти). После Харварда и Оксфорда она је трећа библиотека у свету која поседују ову дигиталну витрину.

Поводом 90 година постојања библиотеке отворена је изложба “Дигитална ћирилица”, а посетиоци су по први пут могли дигитално

13 <http://arhiva.unilib.rs/unilib/repozitorijum/index.php>

да прелистају једну од најстаријих књига коју поседује Библиотека а то је Четворојеванђеље.¹⁴

Robotic book scan

Универзитетска библиотека у Београду добила је робот-скенер најновије генерације који сам скенира, копира, а књиге у исто време постају и део дигиталне библиотеке. Циљ дигитализације свих књига које поседује Библиотека је да постану доступне за широку употребу. Поред тога, сва литература која се буде налазила у дигиталној библиотеци ту ће се и чувати. Овакав скенер, који пребацује књиге у дигитални формат, поседује још само неколико европских библиотека. За један сат скенира 2.500 страна.

Закључак

Универзитетска библиотека «Светозар Марковић» је као лидер међу високошколским библиотекама увек имала значајну улогу. Фонд од преко милион и петстотина хиљада књига, значајна рукописна заоставштина, збирка старе и ретке књиге, као и тридесет једна посебна библиотека, пружа запосленима у библиотеци могућност разноврсних активности. Поред образовног и научног, треба нагласити у сваком тренутку и њен културни значај и напоре које перманентно чини како би приближила интелектуалну својину својим корисницима и посетиоцима, а број и разноврсност културних и образовних садржаја се из године у годину повећава и мења у складу са потребама корисника.

Извори и Литература:

<http://www.unilib.rs/vesti/izlozbe/izlozbe/izlozbe/>
<http://www.unilib.rs/sadrzaji/virtuelne-izlozbe/>
<http://www.unilib.rs/o-nama/ambijenti/umetnicki-centar/>

14 http://arhiva.unilib.rs/unilib/o_nama/izlozbe/digitalna-cirilica/magic-box.php

<http://www.unilib.rs/sadrzaji/nasa-izdanja/>
<http://www.unilib.rs/sadrzaji/fondovi/posebne-biblioteke-i-legati/>
<http://arhiva.unilib.rs/unilib/znanjezasve/kursevi.php>
<http://www.unilib.rs/sadrzaji/digitalna-biblioteka/>
<http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/rukopisa/zbirka-rukopisa>
<http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/rukopisa/coroviceva-zbirka>
<http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/rukopisa/orijentalni-rukopisi>
<http://arhiva.unilib.rs/cirilica/zbirka/knjiga>
<http://www.unilib.rs/istorijske-novine/pregled>
<http://arhiva.unilib.rs/unilib/repozitorijum/index.php>
http://arhiva.unilib.rs/unilib/o_nama/izlozbe/digitalna-cirilica/magic-box.php

Marija Bulatović

Vera Petrović

Maja Đorđević

University library

Svetozar Marković

**UNIVERSITY LIBRARY “SVETOZAR MARKOVIC”,
SPECIAL LIBRARIES, PUBLISHING, CULTURAL EVENTS,
EDUCATIONAL EVENTS, CULTURAL HERITAGE**

Summary

The University Library “Svetozar Markovic”, as one of the institutions of culture of national importance, has an important task and obligation to take care of the cultural and historical heritage of Serbia and make it accessible to all interested users.

The rich publishing activity of the University Library is a significant support to the scientific work at the University of Belgrade. It includes a large number of catalogs, exhibitions, catalogs of special libraries, various bibliographic editions, journals Infoteka and Visokoškolske biblioteke, and other special editions such as manuals, works councils, press releases and reviews of archival material.